

Diana OLAR

Cauza Koch c. Germania

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a V-a

Cauza *Koch c. Germania*

Cererea nr. 497/09

Hotărârea din 19 iulie 2012

Art. 8 din Convenție – „Dreptul la respectarea vieții private și de familie”

Art. 13 din Convenție – „Dreptul la un recurs efectiv”

I. Starea de fapt

1. Circumstanțele cauzei

DI Ulrich Koch („petentul”) s-a născut în 1943 și trăiește în Braunschweig. Soția lui, B.K., s-a născut în 1950 și a decedat în anul 2005. Cei doi au locuit împreună din 1978 și s-au căsătorit în 1980. Începând din anul 2002, ca urmare a unei căzături, B.K. a suferit de tetraplegie senzomotorie și a început să aibă spasme, a fost paralizată aproape complet și a avut nevoie de ventilare artificială și de îngrijire de specialitate permanentă. Potrivit estimărilor medicale, speranța ei de viață era de cel puțin încă 15 ani. În aceste condiții, B.K. a vrut să-și pună capăt vieții, nedemne în opinia ei, prin comiterea unui suicid asistat. Ca atare, cuplul a contactat și a solicitat sprijinul organizației elvețiene de suicid asistat Dignitas.

În noiembrie 2004, B.K. a solicitat Institutului Federal pentru Medicamente și Echipament Medical (*Bundesinstitut für Arzneimittel und Medizinprodukte* – „Institutul Federal”) autorizația de a obține 15 grame de pentobarbital de sodiu, o doză letală de medicament, care i-ar fi permis să recurgă la suicid asistat în casa ei din Braunschweig.

La 16 decembrie 2004, în temeiul Secțiunii 5 (1) (6) din Legea germană a narcoticelor (*Betäubungsmittelgesetz*), Institutul Federal a refuzat să-i acorde autorizația cerută, pe motiv că dorința lui B.K. de a comite suicid este diametral opusă scopului urmărit prin Legea narcoticelor, respectiv acela de a asigura îngrijirea medicală necesară pentru persoanele care au nevoie. Prin urmare, autorizația putea fi acordată doar pentru scopuri legate de susținerea vieții, iar nu pentru a ajuta pe cineva să-și pună capăt vieții.

La 14 ianuarie 2005, cei doi soți au înregistrat la Institutul Federal un apel administrativ.

În februarie 2005, petentul și soția lui, așezată pe spate, pe o targă, au călătorit aproximativ 10 ore și au parcurs peste 700 km, de la Braunschweig la Zürich, Elveția. B.K. s-a sinucis acolo, la 12 februarie 2005, asistată de Dignitas.

La 3 martie 2005, Institutul Federal și-a confirmat decizia anterioară. În plus, el a exprimat dubii cu privire la posibilitatea de a deduce, din prevederile art. 8, un drept recunoscut de stat individului, de a comite suicid. În orice caz, potrivit Institutului Federal, art. 8 nu poate fi interpretat ca impunând statului obligația de a facilita actul sinuciderii cu narcotice, prin

acordarea autorizației de a obține o doză letală de medicamente. Dreptul la suicid ar fi în contradicție cu principiul de rang superior consacrat în art. 2 din Legea fundamentală germană, care formulează obligația „cuprinzătoare” a statului de a proteja viața, *inter alia*, prin refuzul de a autoriza obținerea unei doze letale dintr-un medicament, în scopul comiterii suicidului.

În fine, Institutul Federal a „informat” petentul că el nu este îndreptățit să formuleze un apel administrativ, pentru că îi lipsește interesul. În concret, petentul nu putea să-și îmbunătățească situația printr-un apel, de vreme ce procedurile administrative nu vizaseră situația lui juridică.

La 4 aprilie 2005, petentul a formulat o acțiune prin care cerea să se constate faptul că decizia Institutului Federal a fost nelegală și că acesta avea obligația să-i acorde soției lui autorizația solicitată.

La 21 februarie 2006, Curtea Administrativă din Cologne a declarat inadmisibilă cererea petentului și a statuat că acesta nu avea *locus standi* într-o astfel de acțiune, de vreme ce nu putea să pretindă o violare a propriilor sale drepturi. Refuzul Institutului Federal de a-i acorda soției lui autorizația solicitată nu a interferat cu dreptul petentului la protejarea căsătoriei și a vieții de familie, așa cum este el garantat de art. 6 §1 din Legea fundamentală. Orice altă interpretare ar duce la concluzia că fiecare violare a drepturilor unuia dintre soți ar însemna automat și o violare a drepturilor celuilalt soț. Acest lucru ar desființa personalitatea juridică distinctă a fiecărui soț, ceea ce depășește, în mod evident, scopul art. 6 §1 din Legea fundamentală. În plus, deciziile contestate nu au interferat cu propriul drept al petentului la respectarea vieții de familie, protejat de art. 8 din Convenție, și nici nu au afectat modul în care petentul și soția lui au trăit împreună.

În plus, petentul nu se putea întemeia pe drepturile soției lui, deoarece dreptul de a primi autorizația pentru obținerea dozei solicitate de medicamente are un caracter eminentamente personal și este netransferabil. Chiar presupunând că refuzul Institutului Federal a cauzat o violare a dreptului la demnitate umană al soției lui decedate, jurisprudența Curții Constituționale Federale confirmă faptul că acest refuz nu putea să producă efecte dincolo de viața femeii, pentru că el nu conținea elemente de denigrare capabile să afecteze imaginea soției petentului în ochii posterității.

În fine, Curtea Administrativă din Cologne a statuat că refuzul Institutului Federal de a-i acorda soției petentului autorizația cerută a fost legal și a respectat exigențele art. 8 din Convenție. În concret, orice eventuală ingerință în dreptul ei la respectarea vieții private a fost necesară într-o societate democratică pentru protejarea sănătății și a vieții și, implicit, pentru protejarea drepturilor altora. Referindu-se la hotărârea Curții Europene din cauza *Pretty c. Regatul Unit*¹, Curtea Administrativă a statuat că autoritățile naționale au o largă marjă de apreciere în evaluarea pericolului și a riscurilor de abuz. Prin urmare, faptul că Legea narcoticelor permite excepții doar pentru ceea ce este necesar din punct de vedere medical, nu poate fi considerat disproporționat.

La 22 iunie 2007, Curtea Administrativă de Apel Nord-Rin Westphalia (*Oberverwaltungsgericht*) a respins apelul petentului. Instanța a statuat că dreptul la protejarea căsătoriei și a vieții de familie, în temeiul art. 6 §1 din Legea fundamentală și a art. 8 §1 din Convenție, nu implică un drept la încetarea căsătoriei prin sinuciderea unuia dintre soți. În plus, instanța a apreciat că deciziile Institutului Federal nu au interferat cu dreptul petentului la respectarea vieții private, în sensul art. 8 §1 din Convenție. Chiar dacă ar exista un drept de a muri, caracterul lui absolut

¹ CEDO, cauza *Pretty c. Regatul Unit*, cererea nr. 2346/02, §74, ECHR 2002-III.

personal nu ar permite terților să deducă, din prevederile art. 6 §1 din Legea fundamentală sau din textul art. 8 §1 din Convenție, un drept de a facilita sinuciderea altei persoane. În fine, petentul nu se putea întemeia pe dispozițiile art. 13, pentru că nu putea să pretindă, în mod rezonabil, că ar fi fost victima violării unui drept garantat de Convenție.

La 4 noiembrie 2008, Curtea Constituțională Federală² a declarat inadmisibilă o sesizare de neconstituționalitate înregistrată de petent, pe motiv că acesta nu se putea întemeia pe un drept postum al soției lui la demnitate umană. Curtea a statuat că protejarea postumă a demnității umane include doar violarea dreptului general la respect, care este inerent tuturor ființelor umane, dar nu se extinde și la valoarea morală, personală sau socială pe care a dobândit-o o persoană, pe parcursul vieții. În ceea ce privește soția petentului, nu este însă vorba despre asemenea violări. În plus, petentul nu era îndreptățit să formuleze o sesizare de neconstituționalitate în calitate de succesor legal al soției lui decedate. În concret, el nu putea formula o sesizare de neconstituționalitate pentru a consacra demnitatea umană a altei persoane sau alte drepturi netransferabile ale unei alte persoane. Un succesor legal poate introduce o sesizare de neconstituționalitate doar dacă urmărește realizarea propriilor sale interese și doar în cauze care implică în principal pretenții pecuniare.

2. Legislație și practică internă relevantă

A. Legea fundamentală

Potrivit art. 6 §1 din Legea fundamentală, căsătoria și familia se bucură de o protecție specială din partea statului.

Conform art. 2 §2 din Legea fundamentală, fiecare persoană are dreptul la viață și la integritate fizică.

Curtea Constituțională Federală a acceptat protejarea postumă a demnității umane în cauze în care imaginea persoanei decedate a fost afectată în ochii posterității prin ostracizare, defăimare, batjocură sau alte forme de denigrare³.

B. Legea narcoticelor

Legea narcoticelor reglementează controlul medicamentelor narcotice. Cele trei Anexe ale Legii enumeră substanțele care sunt considerate medicamente. Anexa III include și pentobarbitalul de sodiu.

Potrivit Secțiunii 4 (1) nr. 3 (a) din Legea narcoticelor, substanțele enumerate în Anexa III pot fi obținute dacă sunt recomandate de un medic. Pentru toate celelalte situații, Secțiunea 3 (1) (1) din Lege prevede că manufacturarea, cultivarea, importul, exportul, achiziționarea, comerțul și vânzarea medicamentelor sunt condiționate de autorizarea Institutului Federal pentru Medicamente și Echipament Medical.

În conformitate cu Secțiunea 5 (1) (6) a Legii, o astfel de autorizare nu poate fi acordată, dacă natura și scopul utilizării medicamentului contravine obiectivelor urmărite de Legea narcoticelor: asigurarea îngrijirii medicale necesare a populației, eliminarea abuzului de medicamente și prevenirea dependenței de medicamente.

² *Bundesverfassungsgericht*, Decizia nr. 1 din 4 noiembrie 2008, BvR 1832/07.

³ *Bundesverfassungsgericht*, Decizia nr. 1 din 5 aprilie 2001, BvR 932/94.

Medicii nu pot prescrie pentobarbital de sodiu decât dacă utilizarea acestuia, în sau asupra organismului uman, este justificată [Secțiunea 13 (1) (1) din Legea narcoticelor].

C. Dispoziții privind obligațiile medicului la finalul vieții unui pacient

1. Răspunderea penală

Secțiunea 216 C.pen. german („Omorul la solicitarea victimei. Omorul din milă”) prevede următoarele: „(1) Dacă o persoană este determinată să ucidă, la cererea expresă și serioasă a victimei, va fi pedepsită cu închisoarea de la șase luni la cinci ani. (2) Tentativa se pedepsește”.

În dreptul penal german, sinuciderea autonomă este exceptată de la pedeapsă. Rezultă că asistarea unui suicid autonom nu intră în sfera de aplicabilitate a Secțiunii 216 din Codul penal german și este exceptată de la pedeapsă. Totuși, în temeiul Legii narcoticelor, se poate institui răspunderea penală a celui care a furnizat un medicament letal unei persoane care dorește să-și pună capăt vieții.

Potrivit jurisprudenței Curții Federale de Justiție, întreruperea unui tratament vital, al unui pacient cu o boală terminală, nu antrenează răspunderea penală, dacă pacientul a fost de acord cu măsura luată. Acest lucru este valabil chiar dacă întreruperea tratamentului trebuia efectuată prin închiderea efectivă și dezactivarea echipamentului medical.

2. Reguli de conduită profesională pentru medici

Codurile de conduită profesională sunt întocmite de asociații medicale, sub supravegherea autorităților din domeniul sănătății. Codurile sunt în mare parte similare Codului Profesional Model pentru Medicii Germani care, în Secțiunea 16, prevede următoarele: „Asistarea muribunzilor. (1) Medicii pot – cu condiția să acorde prioritate dorinței pacientului – să se abțină de la măsuri de prelungire a vieții și să-și limiteze acțiunile la atenuarea simptomelor, însă numai dacă amânarea unei morți inevitabile ar fi doar o prelungire inacceptabilă a suferinței muribunzului. (2) Medicii nu pot scurta în mod activ viața unei persoane aflate pe moarte. Ei nu pot pune propriile lor interese sau interesele unor terți deasupra binele pacientului”.

Violările Codului de Conduită Profesională sunt calificate drept contravenții și se sancționează disciplinar, culminând cu retragerea licenței de a practica medicina.

În legătură cu cererea de suicid asistat medical, la a 112-a ediție a Congresului Medical German, din mai 2009, s-a hotărât că medicii trebuie să acorde asistență în și pe parcursul procesului morții, dar ei nu trebuie să ajute pacienții să moară, deoarece implicarea unui doctor în suicid ar contraveni eticii medicale.

3. Documente ale Consiliului Europei

Recomandarea nr. 1418 (1999) a Consiliului Europei prevede, în limita relevanței, următoarele: „Ca atare, adunarea recomandă Comitetului de Miniștri să încurajeze statele membre ale Consiliului Europei să respecte și să protejeze, sub toate aspectele, demnitatea persoanelor bolnave în stadiu terminal sau aflate pe moarte:

a. prin recunoașterea și protejarea drepturilor unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte, de a primi o îngrijire paliativă cuprinzătoare, cu luarea măsurilor necesare: (...)

b. prin protejarea dreptului la autodeterminare a persoanei bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte, cu luarea măsurilor corespunzătoare: (...)

(iii) să se asigure că nicio persoană bolnavă în stadiu terminal sau aflată pe moarte nu este tratată împotriva propriei sale voințe, cu condiția ca aceasta să nu fie influențată sau constrânsă de o altă persoană. În plus, trebuie proiectate măsuri de siguranță care să asigure evitarea opțiunilor formate pe baza unor constrângeri financiare;

(iv) să se asigure că unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte i se respectă dorințele exprimate anterior privind refuzul unor tratamente medicale speciale.

(v) să se asigure că – în ciuda responsabilității ultime a medicului – dorințele exprese ale unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte, referitoare la anumite forme de tratament, sunt luate în considerare, cu condiția ca ele să nu aducă atingere demnității umane;

(vi) să se asigure că, în situațiile în care nu există indicații exprimate anterior, în timpul vieții sănătoase, nu se aduce atingere dreptului la viață al petentului. Va fi creat un catalog al tratamentelor care nu trebuie sub nicio formă refuzate sau retrase.

c. prin păstrarea interdicției privind luarea intenționată a vieții unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte, concomitent cu:

(i) recunoașterea faptului că dreptul la viață, în special referitor la persoane bolnave în stadiu terminal sau aflate pe moarte, este garantat de statele membre, în conformitate cu art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului care precizează că «nicio persoană nu va fi privată de viață în mod intenționat»;

(ii) recunoașterea faptului că dorința de a muri a unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte nu poate fi niciodată obiectul vreunei pretenții juridice de a muri, de care să se prevaleze o altă persoană;

(iii) recunoașterea faptului că dorința de a muri a unei persoane bolnave în stadiu terminal sau aflată pe moarte nu poate constitui, în sine, o justificare legală pentru îndeplinirea unor acțiuni menite să aducă moartea”.

4. Drept comparat

Studiul comparativ a 42 de state membre ale Consiliului Europei indică faptul că în 36 de țări (Albania, Andora, Austria, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cipru, Republica Cehă, Danemarca, Estonia, Franța, Georgia, Grecia, Ungaria, Irlanda, Letonia, Lituania, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Malta, Moldova, Monaco, Muntenegru, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Rusia, San Marino, Spania, Serbia, Slovacia, Slovenia, Turcia, Ucraina și Regatul Unit) este strict interzisă și incriminată orice formă de asistare a suicidului. În Suedia și în Estonia, asistarea suicidului nu este o faptă penală; totuși, medicii estonieni nu au dreptul să prescrie un medicament cu scopul de facilita suicidul. Pe de altă parte, doar patru dintre statele membre (Elveția, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg) permit medicilor să prescrie medicamente letale, cu condiția respectării anumitor măsuri de siguranță⁴.

⁴ CEDO, cauza *Haas c. Elveția*, cererea nr. 31322/07, hotărârea din 20 ianuarie 2011, §30-31 și 55.

II. În drept

1. Pretinsa violare a drepturilor petentului, raportat la art. 8 din Convenție

Petentul a susținut că refuzul instanțelor interne de a-i examina fondul plângerii, în legătură cu refuzul Institutului Federal de a-i aproba soției lui obținerea unei doze letale de pentobarbital de sodiu, i-a violat propriul său drept la respectarea vieții private și de familie, protejat de art. 8 din Convenție, care prevede: „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței sale. 2. Nu este admisă ingerința unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât dacă aceasta este prevăzută de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora”.

A. Existența unei ingerințe în drepturile petentului protejate de art. 8

1. Argumentele Guvernului

În susținerea Guvernului, nu s-a produs nicio ingerință în drepturile petentului protejate de art. 8 din Convenție, iar acesta nu se poate pretinde o victimă a violării drepturilor sale protejate de Convenție, în sensul art. 34 din Convenție. Guvernul a subliniat că petentul nu era el însuși subiectul măsurii invocate, luată de stat, și, în plus, el nu poate fi calificat nici ca „victimă indirectă”.

Guvernul nu a contestat că petentul a fost afectat emoțional de sinuciderea soției lui și de circumstanțele care au însoțit acest gest. Este adevărat că instanța europeană a admis faptul că, în împrejurări cu totul speciale, unele violări grave ale drepturilor garantate de Convenție prin art. 2 și 3 pot crea violări adiționale, raportat la rude apropiate, din cauza stresului emoțional care le-a fost creat. Cu toate acestea, în prezenta cauză nu există niciun indiciu că suferința petentului ar fi depășit, în natură sau intensitate, povara inevitabilă creată de situația în care unul dintre soți întâmpină obstacole în organizarea sinuciderii.

Spre deosebire de cazurile în care victima a fost împiedicată, prin acțiunea statului, să înregistreze o cerere de chemare în judecată, de această dată soția petentului putea să formuleze ea însăși o astfel de cerere, chiar la Curtea Europeană, imediat după pretinsa violare a dreptului protejat de Convenție. Faptul că ea și-a pus capăt vieții în mod voluntar înainte de a înregistra o plângere nu poate genera o extindere a dreptului de a sesiza Curtea, cu atât mai mult cu cât ea nu s-a prevalat de nicio posibilitate de accelerare a procedurilor, cum ar fi solicitarea unor măsuri provizorii.

Potrivit Guvernului, petentul nu poate susține că pronunțarea unei decizii cu privire la cererea sa ar fi o problemă de interes public, deoarece Curtea a clarificat deja chestiunile semnificative legate art. 8 din Convenție prin hotărârea pronunțată în cauza *Pretty c. Regatul Unit*. Pe de altă parte, art. 37 §1 din Convenție nu este aplicabil într-o cauză în care victima imediată a unei măsuri luate de stat a decedat înainte de a se adresa Curții.

Guvernul reclamat a susținut că art. 8 din Convenție nu este aplicabil în prezenta cauză. În opinia sa, această cauză se deosebește de cauza *Pretty c. Regatul Unit* prin faptul că soția petentului nu a solicitat protecție față de ingerința statului în realizarea dorinței sale de a-și pune capăt vieții, ci a încercat să oblige statul să-i faciliteze obținerea unui anumit medicament astfel

încât să își poată lua viața așa cum dorea. O astfel de obligație a statului ar fi diametral opusă valorilor Convenției și, în special, obligației care le revine statelor în temeiul art. 2, respectiv aceea de a proteja viața.

Guvernul a subliniat că în cauza *Pretty c. Regatul Unit*, Curtea nu era pregătită să precizeze explicit faptul că art. 8 include dreptul fiecărei persoane de a decide asupra propriului sfârșit și de a primi asistență, dacă este nevoie. La fel s-a întâmplat și în cauza *Haas c. Elveția*, unde Curtea a refuzat să deducă, din prevederile art. 8, obligația pozitivă de a facilita o sinucidere demnă. Prin urmare, a rămas neclar dacă B.K. avea sau nu un drept substanțial la asistență, în temeiul art. 8, pentru a-și pune capăt vieții cu demnitate.

De asemenea, nu a existat vreo ingerință nici în dreptul procedural derivat din conținutul art. 8. În susținerea Guvernului, Curtea a acceptat garanțiile procedurale privind viața de familie doar în acele cauze în care era neîndoielnică existența unui drept substanțial, în temeiul art. 8. Garanțiile procedurale inerente art. 8 au fost concepute cu scopul de a elimina riscul ca desfășurarea procedurilor în sine să predetermine rezultatul acestora. Invers, în prezenta cauză, rezultatul procedurilor nu a fost predeterminat de modul în care ele s-au derulat, ci de decizia autonomă a lui B.K. de a-și pune capăt vieții. Ar fi inutil să se deducă, din prevederile art. 8, o protecție procedurală adițională, atâta timp cât nu s-a constatat încă dreptul substanțial care trebuie protejat. Iar aceasta, cu atât mai mult cu cât garanțiile procedurale privind accesul la justiție și caracterul echitabil al procedurilor sunt suficient acoperite de art. 6 §1 și de art. 13 din Convenție.

2. Argumentele petentului

Petentul a susținut că deciziile interne i-au afectat propriile lui drepturi protejate de art. 8 din Convenție. Nici Institutul Federal și nici instanțele naționale nu au reușit să înțeleagă faptul că el avea un interes personal în decizia legată de cererea defunctei lui soții. Acest interes personal rezultă din dorința de a-i fi respectată voința soției lui, de a înceta din viață. În plus, situația dureroasă provocată de dorința neîndeplinită a soției lui, de comite suicidul, a avut repercusiuni imediate asupra propriei lui stări de sănătate.

Petentul a subliniat că soția lui a fost împiedicată să-și pună capăt vieții în intimitatea căminului familial, așa cum au plănuit inițial cei doi soți. În schimb, petentul a fost nevoit să călătorească în Elveția pentru ca soția lui să poată comite suicidul. Curtea a apreciat anterior că cei mai apropiați membri ai familiei sunt victime, în sensul art. 34 din Convenție, datorită legăturii lor apropiate cu persoana afectată în principal, dacă ingerința a avut implicații pentru acel membru al familiei care formulează cererea. În această cauză, petentul și soția lui s-au aflat într-o situație teribilă, care viza și petentul, în calitate de soț devotat și compătimitor. Pentru că legătura dintre cei doi soți era extrem de strânsă, orice violare la adresa drepturilor și a libertăților unuia dintre ei era îndreptată împotriva drepturilor împărtășite de ambii parteneri. Prin urmare, fiecare partener din căsătorie este îndreptățit să apere drepturile și libertățile ambilor, iar petentul este el însuși victima unei violări a drepturilor sale protejate de Convenție.

Dacă s-ar nega dreptul petentului văduv de a se plângeră de comportamentul autorităților germane, ar însemna că, pentru a nu-și pierde dreptul de a introduce o plângere, B.K. ar fi fost silită să rămână în viață – cu toată suferința inerentă – până când s-ar fi terminat întreaga procedură derulată în fața instanțelor interne și în fața Curții. De vreme ce B.K. a decedat la scurt timp după înregistrarea apelului administrativ din ianuarie 2005, ea nu a avut posibilitatea

efectivă să accelereze procedurile desfășurate în fața instanței, prin solicitarea unor măsuri provizorii.

În consecință, problemele pe care le implică această cauză nu și-ar afla răspuns decât atunci când un pacient ar îndura mulți ani de suferință suplimentară. Acest lucru ar intra în contradicție directă cu esența Convenției, care constă în protejarea demnității umane, a libertății și a autonomiei, precum și cu principiul conform căruia Convenția nu a urmărit garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci a unor drepturi concrete și efective⁵.

Petentul a susținut că art. 8 din Convenție include și dreptul de a-ți pune capăt vieții. Dreptul la viață, în sensul art. 2, nu conține nicio obligație de a trăi până la „sfârșitul natural”. Decizia lui B.K. de a-și pune capăt vieții biologice nu implică faptul că ea a renunțat în vreun fel la dreptul său la viață. Doza letală de medicament pe care a solicitat-o era necesară pentru a-i permite să-și pună capăt vieții printr-o moarte demnă și fără dureri, în propriul ei cămin familial. Din cauza autorizației refuzate, ea a fost obligată să călătorească în Elveția pentru a muri.

3. Argumentele terților intervenienți

a) *Dignitas*

Dignitas a susținut că dreptul unei persoane de a decide modul încetării sale din viață face parte din conținutul dreptului la autodeterminare protejat de art. 8 din Convenție. Pentru a preveni acțiuni pripite, asupra cărora nu s-a reflectat îndeajuns, un Stat Parte nu ar trebui să reglementeze decât dreptul persoanei care decide în mod independent cu privire la momentul și la modul încetării sale din viață. Într-o societate democratică nu sunt necesare măsuri guvernamentale, atâta timp cât asociațiile care lucrează în acest domeniu au deja implementate mecanisme preventive.

b) *Alfa*

Alfa a făcut trimitere la jurisprudența Curții, în special la cauza *Sanles Sanles c. Spania*⁶, și a susținut că drepturile pe care se întemeiază petentul sunt netransferabile și nu pot fi invocate de un terț. Potrivit jurisprudenței Curții, statutul victimei nu poate fi transferat decât atunci când pretinsa violare a împiedicat victima propriu-zisă să-și formuleze pretențiile⁷ sau atunci când consecințele negative ale unei pretinse violări afectează în mod direct moștenitorii care formulează o cerere pe seama defunctului⁸. Totuși, niciunul dintre aceste principii nu se aplică însă în cazul în care un petent, care s-a plâns de refuzul de a i autoriza moartea prin suicid asistat, a murit ulterior ca urmare a unui suicid asistat, efectuat sub o jurisdicție în care o astfel de acțiune este permisă.

În plus, nici Convenția și niciun alt instrument privind dreptul la viață nu a consacrat vreodată dreptul contrar, respectiv dreptul de a muri. În Olanda, liberalizarea suicidului asistat a dus la un număr alarmant de abuzuri, în care s-au administrat injecții letale fără consimțământul pacientului.

⁵ CEDO, cauza *Artico c. Italia*, hotărârea din 13 mai 1980, Series A nr. 37.

⁶ CEDO, cauza *Sanles Sanles c. Spania*, cererea nr. 48335/99, ECHR 2000-XI.

⁷ CEDO, cauza *Bazorkina c. Rusia*, hotărârea din 27 iulie 2006, cererea nr. 69481/01, §139.

⁸ CEDO, cauza *Ressegatti c. Elveția*, cererea nr. 17671/02, hotărârea din 13 iulie 2006, §25.

4. Opinia Curții

Curtea a calificat mai întâi obiecția Guvernului privind calitatea de victimă a petentului și a precizat că această chestiune este legată de problema existenței unei ingerințe în propriile drepturi ale petentului, raportat la art. 8 din Convenție. Petentul a susținut că, în calitate de soț compătitor și devotat, a fost afectat de suferința soției lui și de circumstanțele morții ei, într-o manieră care a determinat violarea propriilor lui drepturi protejate de art. 8 din Convenție. Curtea a precizat că, în acest sens, prezenta cauză trebuie distinsă de alte cereri introduse exclusiv pe seama defunctului, de un moștenitor sau de o rudă. Prin urmare, în contextul prezentei cauze nu trebuie să se stabilească dacă dreptul invocat de petent în temeiul Convenției se pretează la a fi transferat de la victima imediată la succesorul acesteia.

Curtea a precizat că, în ciuda acestor distincții, criteriile dezvoltate în jurisprudența sa anterioară, în legătură cu posibilitatea unei rude sau a unui moștenitor de a-i adresa o cerere în numele persoanei decedate, sunt relevante și pentru rezolvarea problemei legate de posibilitatea unei rude de a invoca violarea propriilor drepturi, în temeiul art. 8 din Convenție. Prin urmare, Curtea a analizat dacă existaseră legături apropiate de familie⁹, dacă petentul avea sau nu un interes suficient, personal sau legal, cu privire la rezultatul procedurii¹⁰ și dacă acesta a invocat sau nu anterior vreun interes în cauză¹¹.

(a) Curtea a reținut că la data la care s-a solicitat autorizarea pentru obținerea substanței letale, petentul și B.K. erau căsătoriți de 25 de ani. Nu există nicio îndoială că petentul avea o legătură foarte strânsă cu soția lui.

(b) Petentul a dovedit că i-a fost alături soției sale pe parcursul suferinței ei. În cele din urmă, a acceptat și i-a susținut dorința de a-și pune capăt vieții și a călătorit cu ea în Elveția pentru îndeplinirea acestei dorințe.

(c) Implicarea personală a petentului reiese și din faptul că a formulat un apel administrativ, împreună cu soția lui, și a continuat procedurile interne în nume propriu după moartea ei. În aceste circumstanțe speciale, Curtea a admis că petentul avea un interes serios și persistent, legat de soluționarea fondului acțiunii inițiale.

De asemenea, Curtea a remarcat că prezenta cauză vizează întrebări fundamentale care pendulează în jurul dorinței unui pacient de a-și pune capăt zilelor în mod voluntar, întrebări care sunt de interes general și care transcend atât persoana și interesul petentului, cât și ale defunctei lui soții. Acest lucru reiese din faptul că în fața Curții s-au formulat în mod repetat întrebări similare¹².

În fine, Curtea a analizat argumentul Guvernului potrivit căruia nu era necesar să i se recunoască petentului un drept propriu de a continua acțiunea soției sale, întrucât B.K. ar fi putut aștepta finalizarea procedurilor interne, pe care le-ar fi putut accelera dacă ar fi solicitat aplicarea

⁹ A se vedea *infra* (a), comparativ cu e.g. cauza *Direkçi c. Turcia*, cererea nr. 47826/99, hotărârea din 3 octombrie 2006.

¹⁰ A se vedea *infra* (b), comparativ cu e.g. cauza *Bezzina Wettinger și alții c. Malta*, cererea nr. 15091/06, hotărârea din 8 aprilie 2008, §66; cauza *Milionis și alții c. Grecia*, cererea nr. 41898/04, hotărârea din 24 aprilie 2008, §23-26.

¹¹ A se vedea *infra* (c), comparativ cu cauza *Mitev c. Bulgaria*, cererea nr. 42758/07, hotărârea din 29 iunie 2010.

¹² A se vedea, comparativ, cauza *Pretty c. Regatul Unit* și cauza *Sanles Sanles c. Spania, supracit.*, și, mai recent, cauza *Haas c. Elveția, supracit.*

unor măsuri provizorii. Curtea a reținut că petentul și B.K. au formulat un apel administrativ conjunct, la 14 ianuarie 2005. După mai puțin de o lună, la 12 februarie 2005, B.K. s-a sinucis în Elveția. Procedurile demarate în fața instanțelor interne au durat până la 4 noiembrie 2008, când Curtea Constituțională Federală a declarat inadmisibilă sesizarea de neconstituționalitate formulată de petent. Prin urmare, procedurile interne s-au finalizat după aproximativ trei ani și nouă luni de la moartea lui B.K.

Referitor la susținerea Guvernului conform căreia B.K. ar fi putut solicita aplicarea unor măsuri provizorii pentru a grăbi procedurile interne, Curtea a precizat că, în general, măsurile provizorii urmăresc salvagardarea poziției juridice a reclamantului, pe parcursul procedurilor principale. Ele nu sunt menite, în principiu, să grăbească finalizarea procedurilor principale. Având în vedere gravitatea pretențiilor aflate în joc și consecințele ireversibile pe care le-ar fi implicat, inevitabil, orice admitere a unei măsuri interimare, Curtea nu s-a declarat convinsă de faptul că, în prezenta cauză, solicitarea unei măsuri provizorii ar fi fost în măsură să accelereze procedurile desfășurate în fața instanțelor naționale.

Chiar presupunând că instanțele ar fi derulat mai rapid procedurile interne dacă B.K. s-ar fi aflat încă în viață pe parcursul acestora, nu este rolul Curții să stabilească dacă B.K., decisă să-și pună capăt vieții după o lungă perioadă de suferință, ar fi trebuit să aștepte finalizarea procedurilor principale desfășurate în fața celor trei instanțe interne, pentru a obține o decizie pe fondul cererii sale.

Având în vedere considerentele de mai sus, în special legătura foarte strânsă dintre petent și soția sa, precum și implicarea lui promptă în realizarea dorinței ei de a-și pune capăt vieții, Curtea a considerat că petentul poate pretinde că a fost direct afectat de refuzul Institutului Federal de a autoriza obținerea unei doze letale de pentobarbital de sodiu.

Curtea a reamintit că noțiunea de *viață privată*, în sensul de art. 8 din Convenție, are o semnificație largă și nu se pretează la o definiție exhaustivă¹³. În cauza *Pretty c. Regatul Unit*, Curtea a statuat că noțiunea de *autonomie personală* este un principiu important, care stă la baza garanțiilor oferite de art. 8 din Convenție¹⁴. Fără a nega în vreun fel sancțitatea vieții protejată de Convenție, Curtea a luat în considerare faptul că, în epoca unei sofisticări medicale în creștere, însoțită de o speranță de viață mai mare, mulți oameni se îngrijorează să nu fie constrânși să-și prelungească bătrânețea sau diverse stadii de decrepitudine fizică sau mentală avansată, lucru care ar contraveni unor convingeri puternice despre sine și despre identitatea personală¹⁵. În concluzie, Curtea „nu este pregătită să excludă” ipoteza potrivit căreia împiedicarea soției petentului, prin dispoziții legislative, de la exercitarea opțiunii sale de a evita un sfârșit nedemn și dureros, reprezintă o ingerință în dreptul ei la respectarea vieții private, așa cum este garantată de art. 8 §1 din Convenție¹⁶.

În cauza *Haas c. Elveția*, Curtea a dezvoltat și mai mult această jurisprudență și a admis că dreptul unei persoane de a decide în ce mod și în ce moment ar trebui să-și sfârșească viața este unul dintre aspectele dreptului la respectul vieții private, în sensul art. 8 din Convenție, cu condiția ca acea persoană să își poată forma în mod liber propria voință și să poată acționa în consecință¹⁷. Chiar presupunând că statul ar avea obligația să adopte măsuri care să faciliteze o

¹³ A se vedea, *inter alia*, cauza *Pretty c. Regatul Unit*, *supracit.*, §61.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ A se vedea cauza *Pretty c. Regatul Unit*, *supracit.*, §65.

¹⁶ *Idem*, §67.

¹⁷ A se vedea cauza *Haas c. Elveția*, *supracit.*, §51.

sinucidere demnă, Curtea a considerat că, în circumstanțele speciale ale cauzei *Haas c. Elveția*, autoritățile elvețiene nu au violat această obligație.

În fine, Curtea a apreciat că art. 8 din Convenție poate include un drept la revizuire judiciară, chiar și într-o cauză în care dreptul material în discuție urmează să fie probat¹⁸.

Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea a statuat că decizia Institutului Federal de respingere a cererii formulate de B.K. și refuzul instanței administrative de a examina fondul acțiunii petentului au afectat dreptul acestuia la respectarea vieții private, în sensul art. 8 din Convenție.

B. Conformitatea cu prevederile art. 8 §2 din Convenție

În continuare, Curtea a analizat dacă drepturile petentului garantate de art. 8 din Convenție au fost suficient protejate pe parcursul procedurilor interne.

1. Argumentele Guvernului

Guvernul a susținut că pretențiile petentului referitoare la propriile lui drepturi au fost pe deplin ascultate de instanțele germane. Simplul fapt că aceste instanțe au pronunțat decizii de inadmisibilitate nu înseamnă că ele nu au analizat fondul pretențiilor formulate de petent. Curtea Administrativă din Cologne a examinat pretinsa violare a drepturilor petentului garantate de art. 8 din Convenție și a citat jurisprudența relevantă a Curții. Prin urmare, drepturile procedurale ale petentului au fost suficient protejate în contextul procedurilor interne.

Chiar presupunând că art. 8 din Convenție ar putea impune, în sarcina statului, obligația de a facilita obținerea unui anumit medicament pentru a înlesni sinuciderea, Guvernul a considerat că refuzul Institutului Federal este totuși justificat din perspectiva art. 8 §2 din Convenție. Decizia de respingere a cererii avea un temei juridic în prevederile relevante ale Legii narcoticelor și urmarea un scop legitim, respectiv acela de a proteja sănătatea și dreptul la viață. În ceea ce privește caracterul necesar al deciziei într-o societate democratică, Guvernul a apreciat că statul trebuie să beneficieze de o largă marjă de apreciere, cu atât mai mult cu cât situația juridică din statele membre diferă în mod semnificativ. În continuare, Guvernul a invocat dimensiunea etică a problemei legate de limitele în care statul ar trebui, eventual, să faciliteze sau să sprijine sinuciderea, și a subliniat în acest sens faptul că Consiliul Național German de Etică (*Nationaler Ethikrat*) a examinat chestiunile în discuție. Importanța fundamentală pe care ordinea juridică germană o atașează protejării vieții împotriva eutanasiilor și puternice rațiuni istorice, care au determinat formularea unui concept juridic extrem de puternic privind demnitatea umană.

În plus, B.K. avea la dispoziție și alte posibilități pentru a-și pune capăt vieții, fără durere. În concret, ea ar fi putut să le ceară medicilor să-i închidă echipamentul respirator în timp ce i se aplicau măsuri paliative. Potrivit legislației în vigoare la acea dată, medicul ei nu ar fi riscat răspunderea penală.

În plus, Guvernul reclamat a subliniat că lui îi revine, în primul rând, sarcina de a stabili riscurile pe care le implică acordarea unui acces nerestricționat la medicamente. El a considerat că, în situația în care ar permite accesul nerestricționat la un medicament letal, s-ar putea crea o

¹⁸ A se vedea, comparativ, cauza *Schneider c. Germania*, cererea nr. 17080/07, hotărârea din 15 septembrie 2011, §100.

aparență de normalitate care, la rândul ei, ar putea conduce la sentimentul unei presiuni asupra celor în vârstă sau grav bolnavi, „de a nu deveni o povară”. Pe scurt, Guvernul a apreciat că interesul prioritar de a proteja viața a justificat refuzul de a-i acorda soției petentului autorizația pentru obținerea unei doze letale de pentobarbital de sodiu.

2. Argumentele petentului

Petentul a susținut că instanțele interne i-au violat drepturile procedurale protejate de art. 8 din Convenție, prin faptul că au refuzat să-i examineze fondul cererii.

Potrivit petentului, decizia Institutului Federal nu a urmărit un scop legitim și nu era necesară, în sensul art. 8 §2 din Convenție. Doza letală din medicamentul solicitat de soția sa era necesară pentru a-i permite să-și pună capăt vieții printr-o moarte demnă și fără durere, în propriul cămin familial. Nu era disponibil niciun alt mijloc care să-i fi permis să-și pună capăt vieții în căminul propriei familii. În concret, normele relevante nu i-ar fi permis să se sinucidă într-o manieră asistată medical, prin întreruperea tratamentului care asigură supraviețuirea, deoarece ea nu era bolnavă în stadiu terminal atunci când a decis să-și pună capăt vieții. Dreptul pozitiv în acest domeniu a fost și a rămas neclar și nu permitea întreruperea aparatelor medicale decât pentru pacienții care sufereau de o boală fatală.

Petentul a admis necesitatea unor mijloace de control, care să prevină abuzul de medicamente letale. Totuși, sinuciderea ar trebui să fie permisă atunci când se justifică pe considerente medicale. Petentul a opinat că suicidul asistat nu este incompatibil cu valorile creștine și a precizat că acesta este mult mai larg acceptat de societate decât ar putea Guvernul să presupună. În acest sens, petentul a invocat câteva declarații publice aparținând unor persoane individuale și unor organizații non-guvernamentale din Germania. De asemenea, el a subliniat că nu pledează pentru instituirea unui acces nerestricționat la medicamente letale, ci pretinde doar faptul că soției lui ar fi trebuit să i se acorde, în această situație aparte, autorizația pentru obținerea dozei solicitate. Nu există niciun indiciu în sensul că decizia unei persoane adulte și sănătoase mintal de a-și pune capăt vieții ar fi împotriva interesului public sau că autorizația cerută ar duce la un abuz de substanțe narcotice. În acest sens, petentul a subliniat că pentobarbitalul de sodiu este prescris în mod larg ca mijloc de sinucidere asistată în Elveția, fără ca acest lucru să aibă vreun efect negativ.

3. Argumentele terților intervenienți

Dignitas a considerat că exigențele formulate de Curte în cauza *Artico c. Italia*¹⁹ ar putea fi respectate doar dacă pentobarbitalul de sodiu ar fi accesibil persoanelor care doresc să-și pună capăt vieții și, în același timp, dacă s-ar asigura o administrare corectă, de către personal specializat. În fine, terțul intervenient a mai precizat că opțiunea unui suicid asistat, fără necesitatea de a înfrunța un risc grav, inerent în cazul tentativelor obișnuite de sinucidere, este unul dintre cele mai bune metode de prevenire a suicidului.

AlfA a apreciat că nici chiar interzicerea generală a suicidului asistat nu constituie o restrângere disproporționată a dreptului la viață privată, consacrat în art. 8 din Convenție, pentru că o astfel de normă reflectă importanța dreptului la viață. Restricțiunile care există în Germania

¹⁹ CEDO, cauza *Artico c. Italia*, *supracit.*

sunt necesare, în slujba interesului prioritar de a proteja viața până la moartea naturală. Medicii au fost de acord, în proporție covârșitoare, cu faptul că evoluția îngrijirii paliative a făcut să nu fie necesar suicidul asistat.

4. Opinia Curții

Curtea a analizat mai întâi cauza sub aspectul procedural al art. 8 din Convenție. Ea a reținut că atât Curtea Administrativă, cât și Curtea Administrativă de Apel au refuzat să examineze fondul acțiunii petentului pe motiv că acesta nu se putea întemeia pe propriile lui drepturi, raportat la prevederile dreptului intern și la art. 8 din Convenție, și nici nu era îndreptățit să continue acțiunea soției lui defuncte după moartea ei. Deși Curtea Administrativă din Cologne, într-un *obiter dictum*, a opinat că refuzul Institutului Federal a fost legal și că a respectat art. 8 din Convenție, nici Curtea Administrativă de Apel și nici Curtea Federală Constituțională nu au examinat fondul cererii inițiale.

Curtea a ajuns la concluzia că tribunalele administrative – în ciuda unui *obiter dictum* al primei instanțe – au refuzat să examineze fondul acțiunii introduse inițial de B.K.

Curtea a mai reținut că Guvernul reclamat nu a invocat faptul că refuzul de a examina fondul acestei cauze ar fi servit unor interese legitime, din perspectiva art. 8 §2 din Convenție. Nici Curtea nu a putut constata că ingerința în dreptul petentului a servit unor scopuri legitime enumerate în art. 8 §2.

Rezultă că, raportat la art. 8, s-a produs o violare a dreptului petentului de a i se examina fondul cererii în procedurile interne.

În ceea ce privește aspectul de fond al plângerii, raportat la art. 8, Curtea a reamintit că obiectul și scopul Convenției, așa cum reies ele din cuprinsul art. 1, constau în garantarea de către Statele Părți, în jurisdicțiile lor interne, a drepturilor și a libertăților consacrate de Convenție. Pentru mecanismul de protecție creat prin Convenție, este fundamental ca sistemele naționale să ofere ele însele remedii pentru violările prevederilor Convenției, în condițiile exercitării de către Curte a unui rol de supraveghere, supus principiului subsidiarității²⁰.

Curtea a apreciat că acest principiu este și mai pertinent atunci când plângerea vizează o chestiune în privința căreia statul se bucură de o largă marjă de apreciere. Studiul comparativ indică faptul că majoritatea statelor membre nu acceptă nicio formă de asistență a suicidului. Doar patru dintre statele analizate permit medicilor să prescrie un medicament letal, pentru a ajuta un pacient să-și pună capăt vieții. Prin urmare, Statele Părți la Convenție sunt departe de atingerea unui consens în această privință, ceea ce trimite spre o largă marjă de apreciere de care se bucură statul, în acest context.

Având în vedere principiul subsidiarității, Curtea a apreciat că instanțele interne sunt cele cărora le revine, în primul rând, sarcina să examineze fondul pretenției petentului. Dar Curtea a constatat deja că autoritățile interne au obligația să analizeze fondul acestei cereri. Ca atare, Curtea a decis să se limiteze la examinarea aspectului procedural al art. 8 din Convenție, în contextul prezentei plângeri.

²⁰ A se vedea, comparativ, *inter alia*, cauza *Z. și alții c. Regatul Unit*, cererea nr. 29392/95, §103, ECHR 2001-V și cauza *A. și alții c. Regatul Unit* [GC], cererea nr. 3455/05, §147, ECHR 2009.

Față de considerentele arătate mai sus, Curtea a statuat că refuzul instanțelor interne de a examina fondul acțiunii petentului a violat dreptul acestuia la respectarea vieții sale private, din perspectiva art. 8 din Convenție.

III. Pretinsa violare a drepturilor soției petentului, raportat la art. 8 din Convenție

Curtea a reamintit că, în decizia de admisibilitate a acestei plângeri, a unit cu fondul problema îndreptățirii legale a petentului de a formula o plângere cu privire la violarea drepturilor soției lui defuncte.

1. Argumentele Guvernului

Bazându-se pe decizia Curții din cauza *Sanles Sanles c. Spania*²¹, Guvernul a susținut că dreptul invocat, acela de a-ți pune capăt vieții, este unul de natură eminentamente personală, netransferabil astfel încât petentul nu poate invoca acest drept în numele soției lui decedate. Nu există niciun motiv pentru schimbarea acestei jurisprudențe. Participarea petentului la procedurile interne nu ar fi putut transforma un drept eminentamente personal, așa cum este dreptul la asistență pentru încetarea din viață, într-un drept care să poată fi exercitat de alții.

Chiar dacă dreptul invocat ar fi considerat transferabil, petentul nu s-ar putea plânge de o violare a dreptului soției lui decedate, raportat la art. 8 din Convenție, pentru că nu există niciun indiciu că suferința lui ar fi depășit, în natură sau intensitate, povara inevitabilă creată de situația în care unul dintre soți întâmpină obstacole în organizarea sinuciderii.

2. Argumentele petentului

Potentul a considerat că această cauză este diferită de cauza *Sanles Sanles c. Spania*. În concret, el a avut o legătură mult mai strânsă cu persoana decedată decât cumnata care a înregistrat plângerea în cauza *Sanles Sanles c. Spania*. În plus, de această dată petentul poate invoca atât o violare a drepturilor soției sale, cât și a propriilor lui drepturi, raportat la art. 8.

Este decisiv faptul că petentul și soția lui au formulat un apel administrativ conjunct împotriva deciziei Institutului Federal. După moartea soției, petentul a continuat procedurile în fața instanței. Prin urmare, el avea un interes legitim să aducă această cauză în fața Curții. Potentul a mai subliniat că pronunțarea unei hotărâri referitoare la problemele pe care le ridică această cauză prezintă un interes general deosebit.

3. Opinia Curții

Curtea a reamintit că în cauza *Sanles Sanles c. Spania* petenta era cumnata domnului S., un tetraplegic decedat care formulase o acțiune în fața instanțelor spaniole, prin care a solicitat autorizarea medicului său curant să îi prescrie medicația necesară pentru a-l elibera de durerea, de anxietatea și de suferința pe care i le provoca starea sa, „fără ca acel act să fie calificat, potrivit dreptului penal, drept asistare la sinucidere sau orice altă infracțiune”. În opinia Curții, chiar presupunând că dreptul pretins de petentă în temeiul art. 8 din Convenție ar exista, el este unul de natură eminentamente personală și face parte din categoria drepturilor netransferabile. Ca atare, petenta nu putea să invoce acest drept în numele domnului S., iar plângerea urma să fie declarată inadmisibilă, ca fiind incompatibilă *ratione personae* cu prevederile Convenției.

²¹ A se vedea cauza *Sanles Sanles c. Spania*, *supracit.*

În cauzele *Thevenon c. Franța*²² și *Mitev c. Bulgaria*²³, Curtea a confirmat principiul potrivit căruia drepturile consacrate de art. 8 din Convenție sunt netransferabile și nu pot fi invocate de o rudă apropiată sau de un alt succesor al victimei imediate.

Curtea a reamintit că, „deși nu este obligată formal să-și respecte hotărârile anterioare, totuși, este în interesul certitudinii juridice, a predictibilității și a egalității în fața legii ca ea să nu se îndepărteze, fără un motiv întemeiat, de la precedentele create în cauzele anterioare”²⁴.

Curtea a considerat că nu i s-au dat suficiente motive pentru a se detașa de jurisprudența consacrată. Prin urmare, petentul nu este îndreptățit să se prevaleze de drepturile soției lui, în temeiul art. 8 din Convenție, datorită naturii netransferabile a acelor drepturi. Totuși, Curtea a reamintit că în această cauză a constatat deja o violare a propriului drept al petentului la respectarea vieții private. Petentul nu este, așadar, lipsit de protecție în temeiul Convenției, chiar dacă nu i se permite să se prevaleze de drepturile protejate de Convenție, ale soției lui.

În temeiul art. 35 §4 *in fine* din Convenție, care împuternicește Curtea să „respingă orice plângere pe care o consideră inadmisibilă (...) în orice stadiu al procedurilor”, instanța europeană a statuat că plângerea petentului referitoare la violarea drepturilor soției lui defuncte, raportat la art. 8 din Convenție, trebuie respinsă în temeiul art. 34, ca fiind incompatibilă *ratione personae* cu prevederile Convenției.

IV. Pretinsa violare a dreptului petentului de acces la justiție

În temeiul art. 13 coroborat cu art. 8 din Convenție, petentul s-a plâns că instanțele germane i-au violat dreptul la un recurs efectiv atunci când i-au negat îndreptățirea de a contesta refuzul Institutului Federal de a-i acorda soției lui autorizația solicitată.

În decizia sa referitoare la admisibilitate, Curtea a precizat că ar putea fi nevoie să examineze această plângere sub aspectul dreptului petentului de acces la justiție. Totuși, în lumina constatărilor de mai sus referitoare la art. 8 din Convenție, Curtea a apreciat că nu mai este necesar să analizeze dacă s-a produs și o violare a drepturilor petentului raportat la art. 13 sau la art. 6 §1 din Convenție.

V. Aplicarea art. 41 din Convenție

Potrivit art. 41 din Convenție, „dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă”.

1. Prejudiciul

A. Prejudiciul moral

Potentul a solicitat Curții acordarea, cu titlu de daune morale, a unei sume globale de 5.000 euro pentru suferința soției sale, cauzată de prelungirea nedorită a vieții ei, și 2.500 euro pentru propria lui suferință.

²² CEDO, cauza *Thevenon c. Franța*, cererea nr. 2476/02, hotărârea din 28 iunie 2006.

²³ A se vedea cauza *Mitev c. Bulgaria*, *supracit.*

²⁴ A se vedea, *inter alia*, cauza *Christine Goodwin c. Regatul Unit* [GC], cererea nr. 28957/95, §74, ECHR 2002-VI și cauza *Bayatyan c. Armenia* [GC], cererea nr. 23459/03, hotărârea din 7 iulie 2011, §98, precum și jurisprudența citată acolo.

Guvernul a considerat că nu ar fi fost necesar ca petentul și soția lui să se supună unor suferințe suplimentare, deoarece B.K. ar fi avut la dispoziție alte mijloace pentru a-și pune capăt vieții. În plus, suferința lui B.K. a încetat odată cu moartea ei.

Curtea a statuat deja că petentul nu se poate prevala de violarea drepturilor protejate de Convenție, ale soției lui defuncte. Prin urmare, el nu poate pretinde nicio despăgubire pentru prejudiciul ei moral. Pe de altă parte, Curtea a apreciat că petentul trebuie să fi suferit un prejudiciu moral din cauza refuzului instanțelor interne de a examina fondul acțiunii sale și, în temeiul principiului echității, i-a acordat petentului suma solicitată cu titlu de daune morale.

B. Prejudiciul material

Potentul a mai solicitat, în temeiul unor probe scrise, o sumă globală de 5.847,27 euro, care include onorariul avocatului pentru apelul administrativ formulat împotriva deciziei Institutului Federal (197,20 euro), costurile pe care le-a implicat fotocopierea dosarului medical al lui B.K. (94,80 euro) și cheltuielile ocazionate de transportul lui B.K. în Elveția și de suicidul ei asistat.

Guvernul a susținut că nu există nicio legătură de cauzalitate între violarea invocată a dreptului protejat de Convenție și prejudiciul indicat.

Curtea a apreciat că toate cheltuielile legate de procedura apelului administrativ se încadrează la capitolul „cheltuieli de judecată”. În ceea ce privește restul pretențiilor petentului, Curtea a subliniat că B.K. s-a sinucis în Elveția, înainte ca instanțele germane să se fi pronunțat în cauză. Prin urmare, Curtea nu a identificat o legătură de cauzalitate între refuzul instanțelor germane de a examina fondul cererii lui B.K.: și cheltuielile ocazionate de transportul lui B.K. în Elveția și de suicidul ei. În consecință, Curtea nu a acordat despăgubiri în acest sens.

2. Cheltuieli de judecată

Potentul a solicitat, în temeiul unor probe scrise, o sumă globală de 46.490,91 euro, cu titlu de cheltuieli de judecată. Această sumă cuprinde onorariul avocațial și cheltuielile aferente procedurilor interne (6.539,05 euro), precum și cele ocazionate de prezenta cerere (39.951,86 euro). Potentul a precizat că a fost de acord să-și plătească avocatul cu 300 euro pe oră.

Guvernul a exprimat dubii cu privire la caracterul necesar și adecvat al sumei pretinse. În plus, petentul nu a prezentat un contract din care să reiasă onorariul orar invocat.

Potrivit jurisprudenței Curții, un petent este îndreptățit la rambursarea cheltuielilor de judecată doar în măsura în care a dovedit că ele au fost efective, necesare și într-un quantum rezonabil. În prezenta cauză, având în vedere documentele aflate la dispoziția Curții, precum și criteriile de mai sus, Curtea a considerat că este rezonabil să-i acorde petentului toate cheltuielile de judecată ocazionate de procedurile interne, adică suma de 6.736,25 euro, care include și costurile apelului administrativ. În plus, deoarece plângerea petentului a fost admisă doar în parte, Curtea a considerat rezonabil să-i acorde petentului suma de 20.000 euro, pentru cheltuielile ocazionate de procedura derulată în fața Curții.